

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI: 853

**ZEYNEP KORKMAZ
ARMAĞANI**

Ankara, 2004

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİNDE Kİ'Sİ DÜŞMÜŞ BİRLEŞİK CÜMLELER ÜZERİNE

Şükrü Halûk AKALIN

0. Giriş

Türkçenin tarihî gelişimi içerisinde, ilk örneklerini Uygur yazı dili döneminde *kim* soru zamiri ile kurulan cümle olarak (Tekin 1992: 103-112) gördüğümüz *ki*'li birleşik cümlelerin, izleyen tarihî dönemlere ait metinlerde, Eski Anadolu Türkçesi ve özellikle Osmanlı Türkçesi metinlerinde, bolca kullanıldığını bilmekteyiz. Yabancı dillerin etkisi ile kullanmaya başladığımız bu cümle türü, anılan tarihî lehçelerdeki yoğunlukta olmasa da, günümüzde kullanılabilirliğini sürdürmektedir. *Ki*'li birleşik cümleler ve *ki* üzerine bugüne kadar çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu konuda en kapsamlı ve mükemmel çalışma Mertol Tulum'un basılmamış doçentlik çalışmasıdır¹. Prof. Dr. Zeynep Korkmaz da, bir yazısında *ki*'nin bağlama ve şüphe bildirme işlevlerinde kullanılışı sırasında görülen yapı ve görev ayrılığına değinmiştir².

Bugüne kadar yapılan çalışmalarda çeşitli boyutlarıyla ele alınan *ki*'li birleşik cümlelere bu çalışmada değinilmeyecektir. Bu yazıda Eski Anadolu Türkçesi dönemi metinlerinde rastladığımız, *ki* bağlacını taşımayan ancak yapı bakımından *ki*'li birleşik cümle yapısında olan cümleler incelenecek, bu cümleler *ki*'li birleşik cümleler ile karşılaştırılacaktır.

1. *Ki*'si düşmüş birleşik cümleler

Bir ana cümle ile bir yardımcı cümlenin *ki* bağlacı olmadan bir araya gelerek oluşturduğu ve *ki*'li birleşik cümlelerde olduğu gibi bir anlam ilişkisi gösterdiği cümleleri *ki*'si düşmüş birleşik cümleler olarak ad-

1. Mertol Tulum, "Ma'ârif-nâme, Metin ve *Ki*'li Birleşik Cümleler Üzerine Bir İnceleme", Basılmamış doçentlik tezi, İstanbul, 1978.

2. Zeynep Korkmaz, "Türkiye Türkçesinin *ki* Bağlama ve Şüphe Edatları Arasındaki Yapı ve Görev Ayrılığı", *Necatî Lugal Armağanı*, TTK yayını, Ankara, 1968, s. 389-395.

landırıyoruz. Tıpkı *ki*'li birleşik cümlelerde olduğu gibi bu cümlelerde de ana cümle çoğunlukla yardımcı cümleden önce gelmekte, yardımcı cümle ana cümleye herhangi bir öge olarak katılabilmekte veya ana cümledeki bir ögenin niteleyicisi, tamamlayıcısı olabilmektedir. *Ki* bağlacı olmasa bile ana cümle ile yardımcı cümle birbirini bütünleyen ilişki içerisinde dir. Bu cümleleri birbirinden ayrı düşünmek anlamı bozar. Ana cümle ile yardımcı cümle arasında bir bağlaç varmış gibi düşünmeli, bu cümleler ona göre değerlendirilmelidir.

Bu çalışmamızda *ki*'si düşmüş birleşik cümleleri karşılaştırmalı yöntemle incelemeye çalışacağız. Örnek cümle veya cümleler bir bütün hâlinde verildikten sonra *ki*'si düşmüş birleşik cümle ayrı olarak ele alınacak, cümlenin *ki*'li yapısı ortaya konulmaya çalışılacak ve günümüz Türkçesindeki anlamı tırnak içerisinde belirtilecektir.

Ki'si düşmüş birleşik cümlelere genel bir örnek olması bakımından bir cümleyi ele alarak inceleyelim:

(1) *Girüp hücreye gördi kız anda yox*

(2) *Sanasın yüregine doxındı ox* (Dilçin 1991: 365)

Bu örnekte iki birleşik cümle bulunmaktadır. Her iki cümle de *ki*'si düşmüş birleşik cümledir.

1.1. *Girüp hücreye gördi ø kız anda yox*

‘Hücreye girip kızın orada olmadığını gördü.’

2.1. *Sanasın ø yüregine doxındı ox*

‘Yüregine ok dokundu sanırsın.’

Her iki cümleyi birlikte alarak cümleleri basit cümle yapısında günümüz Türkçesine aktarabiliriz. Çünkü cümleler arasında alt alta bağlantı söz konusudur. İlk cümlede gerçekleşen olaylar sonucunda ikinci cümledeki yargı ortaya çıkmıştır:

‘Hücreye girip kızın orada olmadığını görünce sanki yüreğine bir ok saplandı.’

1.1. ve 2.1. sayılı cümlelerde bu anlatımın ortaya çıkması, söz konusu cümlelerin *ki*'li birleşik cümle yapısında olmasından kaynaklanmaktadır. Yapı, *ki*'li birleşik cümle yapısıdır, ancak cümleler arasında bağlaç görevinde kullanılan bir *ki* yoktur.

1.1. cümlesinde üzerinde ayrıca durulması gereken bir başka özellik daha vardır. Bu cümledeki ‘*gördi ø/kim/ki*’ kalıbı, Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde sık rastlanan bir cümle kalıbıdır. Bu tür cümlelerde

kim/ki'den önce gelen *gör-* fiili çoğunlukla belirli geçmiş zaman çekimindedir. Ana cümlelerin yüklemi ise genellikle geniş zaman ile çekimlenmiştir. Bu cümlelerde genellikle *ki*'li birleşik cümleden sonra bir cümle anlamı tamamlamak üzere gelmektedir. Bir başka yazımızda ele alacağımız *gördi kim/ki* kalıbıyla kurulu cümlelerde yapı değil, ama anlam bir başka cümleye ihtiyaç duymaktadır. Burada *ki*'nin kullanılmaması hiçbir şeyi değiştirmemektedir. Anlamın bütünlenebilmesi için bu cümlelerin ardından gelen ikinci bir cümle kullanılmıştır. 1.1. ve 2.1. sayılı cümlelerde yapı bakımından birleşiklik değil, anlam bakımından bir birleşiklik, hatta bir bütünlük vardır. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde *gördi kim/ki* kalıbıyla kurulu cümlelerde bu durumu açıkça görmekteyiz:

(3) *Gördiler kim bir yiğit içinde zebun olmuş yatur, (4) taşra ge-türdiler.* (Akalın 1988: 4)

'İçinde bir yiğidin zebun olup yattığını gördüler, (yiğidi) dışarı çıkardılar.'

Yukarıda bir *ki*'li birleşik cümle ve onun ardından gelen bir basit cümle bulunmaktadır. Yapı bakımından iki ayrı cümle olarak görünen bu cümleler sıralı birleşik cümle oluşturmaktadır. Bu cümlelerin derin yapısı şu şekildedir:

3.1. Bir yiğit içinde zebun olmuş.

3.2. /Yiğit bu şekilde/ Yatıyor.

3.3. /Bu durumu/ Gördüler.

4.1. /Yiğidi/ Dışarı çıkardılar.

Metin bağlamı içerisinde burada anlatılmakta olan olay; denizde bulunan bir sandığın açılması, içinde yaralı durumda yatmakta olan bir yiğidin görülmesi ve onun sandıktan dışarı çıkarılmasıdır. Bu ön bilgi sayesinde olay akışı içerisinde birbirini izleyen hareketleri ve aralarındaki bağlantıyı kavramak mümkün olmaktadır. Derin yapıda 4.1. olarak gösterdiğimiz cümle, yapı bakımından bağımsız bir cümle olarak görünse de anlam bakımından 3.1., 3.2. ve 3.3. sayılı cümlelerle bir anlam bütünü oluşturur. Anlam bütünlüğü zaman ilişkisi ile sağlanmaktadır. Bu ilişkiyi göz önüne alarak, bir adım daha ileri gidip 2 numaralı örnek cümleyi şu şekilde günümüz Türkçesine aktarmak da mümkündür:

'İçinde bir yiğidin zebun olup yattığını görünce (yiğidi) dışarı çıkardılar.'

(1) ve (3) örnekleri arasında yapı bakımından benzerlikler bulunmaktadır. Her iki cümlede de ana cümle yardımcı cümleden önce gelmek-

tedir, her iki cümledeki ana cümle yüklemi gör- fiilidir ve belirli geçmiş zaman çekimi kullanılmıştır, her iki cümle de birleşik cümledir.

(1) Girüp hücreye gördi kız anda yox

AC

YC

(3) Gördiler kim bir yiğit içinde zebûn olmuş yatur

AC

B

YC

(1)'de ana cümle *girüp hücreye gördi* şeklindedir. Yardımcı cümle ise *kız anda yox*'tur. Yardımcı cümle, ana cümleye doğrudan doğruya nesne ögesi olarak katılmaktadır. Bu katılmayı sağlayan sıfır değerdeki bağlaçtır³.

(2) sayılı cümle için de bir karşılaştırma yapalım:

(2) Sanasın yüregine doxındı ox

AC

YC

(5) Sanasın ki kopdı kıyâmet günü (Dilçin 1991: 247)

AC

B

YC

Yukarıdaki iki cümlede de ana cümle yardımcı cümleden önce gelmektedir, her iki cümlede de ana cümle yüklemi san- fiilidir⁴ ve istek kipi çekimi kullanılmıştır, her iki cümle de birleşik cümledir.

Hemen hemen aynı özellikleri taşıyan bu cümleler arasındaki en önemli farklılık (1) ve (2) sayılı örneklerin *ki* bağlacı almadan, (3) ve (5) sayılı örneklerin ise *ki* bağlacı alarak birleşiklik oluşturmalarıdır. (1) ve (2) sayılı örneklerde *ki* bağlacı olmamasına rağmen tamamen *ki*'li birleşik cümle yapısında bir birleşik cümle kurulmuştur. İşte bu cümleleri *ki'siz düşmüş birleşik cümle* olarak adlandırmaktayız.

Dönemin çeşitli eserlerinde belirlediğimiz diğer örnekleri Türkiye Türkçesine dönüştürülmüş şekilleriyle ve yapı özellikleriyle birlikte ele alıyoruz.

(6) Yâ İdris eger dilersen ø ölen oğluñ gine diri ola, Allah'a çok tesbih eyle. (Cemiloğlu 1994: 138)

'Ya İdris, eğer ölen oğlunun yine diri olmasını dilersen Allah'a çok tespih eyle.'

3. Bu örnekte '*hücreye girüp*' zarf grubunun yardımcı cümleye ait olup olmadığı düşüncesi akla gelebilir. Ancak, bu kelime grubunun ana cümle yüklemine zarf olduğu dikkate alınırsa bunun ana cümleye dâhil olduğu görülecektir.

4. M. Koç, *san-* ile kurulmuş birleşik cümleleri incelediği makalesinde *ki* bağlacı kullanılmadan da birleşik cümle kurulabildiğini iki örnek cümle ile (s. 183) belirtir: Mustafa Koç, "Ana Cümle Yüklemi 'Sanmak' Fiilli Birleşik Cümleler", *İlmi Araştırmalar*, İlim Yayma Cemiyeti yayını, S. 8, İstanbul, 1999, s.177-187.

Şartlı birleşik cümle yapısındaki bu örnekte şart cümlesi iki ayrı cümleden oluşmuştur. Bu örnekteki cümleler:

6.1. *Eger dilersenø ölen oğluñ gine diri ola*

6.2. *Allah'a çok tesbîh eyle*

şeklinde dir. 6.1. şart cümlesidir. 6.2., cümledeki şartın sonucunu (cezasını) bildirmektedir. Ancak 6.1.'deki cümlede *ki* bağlacı kullanılmamasına rağmen *ki*'li birleşik cümle yapısı dikkat çekmektedir. Bu cümlede de ana cümle yardımcı cümleden önce gelmiştir:

6.1. *Eger dilersenø ölen oğluñ gine diri ola*

AC

YC

Bilindiği gibi şartlı birleşik cümlelerde şart cümlesi ana cümleden önce gelir. Ancak burada şart cümlesi içerisinde bir devriklik söz konusudur. Cümlede ø değerindeki bağlaçtan sonra gelen cümle şart cümlesine nesne olarak katılmaktadır. Bu durumda cümle şu şekilde dönüştürülebilir:

6.1.1. 'Eğer ölen oğlunun gene diri olmasını dilersen...'

Ancak yardımcı cümle nin 'diye' aracılığıyla da şart cümlesine katılması mümkündür:

6.1.2. 'Eğer ölen oğlun gene diri olsun diye dilersen...'

Her iki şekil de şart cümlesinin *ki*'si düşmüş birleşik cümle yapısından dönüştürülmüş şekillerdir.

Aşağıdaki örnek de benzer yapıdadır:

(7) *Nite eger dilersenø kızıl şâhu mât diyesin, köşede oturan kara roh ile kızıl şâha şâh diyesin...* (ŞK: 120)

'Eğer kızıl şaha mat demek dilersen, köşede oturan siyah taş ile kızıl şaha şah de...'

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde sıkça görülen bir *ki*'li birleşik cümle yapısı *didi kilkim...* kalıbındakilerdir:

(8) *Nakkaş dönüben didi kim iy vezîr*

Girü sözlerüñ yüregümi kazır (Dilçin 1991: 374)

'Nakkaş dönüp "Ey vezir, yine sözlerin yüreğimi kazır" dedi.'

(9) *Dahu didi kim siz dilenüz anı* (Dilçin 1991: 221)

'Ve "Siz onu dileyiniz" dedi.'

Yukarıda iç içe birleşik cümlelerin bir türü görülmektedir. Konuşma cümlesi nakil cümlesi olarak ana cümleye katılmaktadır. Bu bağlantıyı *ki/kim* bağlacı sağlamaktadır. Bu cümle türü Eski Anadolu Türkçesi

metinlerinde *ki/kim* bağlacı olmadan da karşımıza çıkmaktadır:

(10) *Didi ø ölme sabr kıl ø bir gün vefâ idem saña.* (Tarlan 1968: 9)
'Ölme, bir gün sana vefa ederim, sabret, dedi.'

(11) *Düzetdi didi ø kalanın sen eyit* (Dilçin 1991: 218)
'Düzeltilti, geri kalanını sen söyle dedi.'

8. ve 9. örnekler göz önüne alındığında, 10. ve 11. örneklerde *ki/kim* bağlacının düşürüldüğü görülecektir. Ancak, bu yapıdaki cümleleri birer devrik cümle olarak adlandırmak da mümkündür. Örnekler düz cümle durumuna getirildiğinde iç içe birleşik cümle yapısı karşımıza çıkar:

10.1 "*Ölme sabr kıl bir gün vefâ idem saña*" *didi.*

11.1 *Düzetdi "Kalanın sen eyit" didi*

Biz yine de 10. ve 11. örneklerde *ki*'si düşmüş birleşik cümle yapısı bulunduğu görüşündeyiz.

2. Yardımcı cümle ile ana cümle arasındaki ilişkiye göre değerlendirme:

Yaptığımız tarama çalışması sonucunda elde ettiğimiz *ki*'si düşmüş birleşik cümle örneklerini yapılarına ve yüklemelerine göre benzerliklerini göz önüne alarak sunuyoruz.

2.1. Yardımcı cümlelerin ana cümleye özne olarak katıldığı örnekler:

(12) *Meseldür ø taş olur yirinde ağır* (Dilçin 1991: 240)

'Taş yerinde ağır olur (sözü) meseldir.'

(13) *Bu mesel zâhir meseldür ø görini gelmez kaza.* (Tarlan 1968: 10)

'Kaza görünerek gelmez meseli zahir meseldir.'

Yardımcı cümlelerin ana cümleye özne olarak katıldığı veya ana cümle öznesini nitelediği bu örneklerde iki cümle arasında bir açıklama bağı olduğu da düşünülebilir. Günümüzde iki nokta (:) ile bu şekilde cümleler arasında anlam bağı kurulmaktadır. Bu cümleleri

*Meseldir: Taş yerinde ağır olur.

13.1. *Meseldir: Kaza görünerek gelmez.

şekillerinde dönüştürmek de mümkündür. Ancak, gerek söz dizimi özellikleri, gerek anlam bağı sebebiyle bunların *ki*'si düşmüş birleşik cümleler olarak da değerlendirilebileceği görüşündeyiz. Nitekim, dönemin metinlerinde bu ifadenin *ki*'li birleşik cümle yapısında gördüğümüz pek çok örneği vardır. Bunlara bir örnek vermekle yetineceğiz:

(14) *Meseldür ki kendü düşen ağlamaz* (Dilçin 1991: 243)

‘Kendi düşen ağlamaz meseldir.’

2.2. Yardımcı cümlelerin ana cümleye nesne olarak katıldığı örnekler:

Ki’si düşmüş birleşik cümlelerde yardımcı cümlelerin ana cümleye nesne olarak katılışı veya ana cümlelerin nesnesini niteleyişi ile ilgili pek çok örneğe rastlıyoruz. Bu cümlelerde ana cümle yüklemine kullanılan fiillerin başında *bil-*, *gör-*, *buyur-*, *dile-* gibi çeşitli fiiller gelmektedir. Aşağıdaki birkaç cümle, *ki*’si düşmüş birleşik cümlelere örnek olmak üzere Türkiye Türkçesine dönüştürülmüş şekilleriyle birlikte verilmiştir:

(15) *Bayık bildi ø döndermeyiser yüzün* (Dilçin 1991: 369)

‘Yüzünü döndürmeyeceğini kesinlikle bildi.’

(16) *Bilimezvenin ø n’oldı kız u Süheyl* (Dilçin 1991: 376)

‘Kızın ve Süheyl’in ne olduğunu bilemem.’

(17) *Ne bilem ø ikisine nitdi felek* (Dilçin 1991: 377)

‘İkisine feleğin ne ettiğini ne bileyim.’

(18) *Velî bellü bildüm ø bular bunda yoh* (Dilçin 1991: 377)

‘Ama bunların burada olmadığını apaçık bildim.’

(19) *Bayık bildüm ø ayruhsı olmuş bu iş* (Dilçin 1991: 383)

‘Bu işin başka türlü olduğunu kesinlikle bildim.’

(20) *Bildüm ø senüñ Tanrıñ hakk-ımış...* (Cemiloğlu 1994: 154)

‘Senin Tanrı’nın hak olduğunu bildim...’

(21) *... gördi ø bir şîr gelür (ø)⁵ bir pîl kadar var.* (Akalin 1987: 246)

‘... fil kadar bir aslanın geldiğini gördü.’

(22) *Gördi ø bir ulu gemi durur.* (Akalin 1990: 55)

‘Bir büyük gemi olduğunu gördü.’

(23) *Gördi ø ardından kâfirler dahı yitiştiler...* (Akalin 1990: 229)

‘Ardından kâfirlerin de yettiğini gördü...’

(24) *Görür ø oğlı nakkâş ile oturur* (Dilçin 1991: 237)

‘Oğlunun nakkaş ile oturduğunu görür.’

Buyur- fiiliyle kurulan cümlelerin dönüştürülmesi ise iki şekilde de olabilir. Bu cümlelerde yardımcı cümle ana cümlelerin doğrudan nesne-

5. Bu cümlede *ki* bağlacı iki ayrı yerde düşmüştür. Ayrıca 31 sayılı örneğe bakınız.

sini oluşturabileceği gibi, yardımcı cümle bir iç cümle olarak ana cümle yüklemine bağlanabilir. Bu durumda dönüştürülmüş şekil, bir iç içe birleşik cümledir ve yardımcı cümle ana cümleye zarf tümleci olarak katılır:

(25) *Buyuram ø saña bir iş eyleyeler* (Dilçin 1991: 383)

‘Sana bir iş etmelerini buyurayım.’

‘Sana bir iş etsinler diye buyurayım.’

(26) *Andan Hak Ta’âlâ Şit’e buyurdu ø Kâbil’i öldüre.* (Cemiloğlu 1994: 137)

‘Sonra Hak Taalâ Şit’e Kâbil’i öldürmesini buyurdu.’

‘Sonra Hak Taalâ Şit’e Kâbil’i öldür diye buyurdu.’

2.3. Yardımcı cümlelerin ana cümleye zarf tümleci olarak katıldığı örnekler:

Yardımcı cümlelerin ana cümleye zarf tümleci olarak katıldığı *ki*’si düşmüş birleşik cümlelerin dönüştürülmüş şekilleri yapı bakımından basit veya iç içe birleşik cümle olarak karşımıza çıkmaktadır.

(27) *Bir gün durdu, ‘Üzeyr bagına vardı ø incir dire* (Cemiloğlu 1994: 228)

‘Bir gün kalktı, incir toplamak için Üzeyir’in bağına gitti.’

Ana cümle yüklemi *vardı* yardımcı cümle yüklemi ise *dire*’dir:

27.1. ...‘Üzeyr bagına vardı ø incir dire (Cemiloğlu 1994: 228)

‘...incir toplamak için Üzeyir’in bağına gitti.’

Aşağıdaki örneklerde ise yardımcı cümle ana cümleye zarf tümleci olarak katılmaktadır. Cümlelerin Türkiye Türkçesine dönüştürülmüş şekilleri de yapı bakımından iç içe birleşik cümledir:

(28) *Ammâ pâdişâh emr eyledi ø herkes bulunduğu yerde turup teprenmeyeler.* (İnalcık-Oğuz 1989: 21)

‘Ama padişah herkes bulunduğu yerde kalkıp kımıldanmasın diye emretti.’

(29) *Andan emr eyledi ø Turhan Big gelsün.* (İnalcık-Oğuz 1989: 14)

‘Sonra Turhan Bey gelsin diye emretti.’

(30) *Soravuz ø şol sûret kimüñdür digil* (Dilçin 1991: 233)

‘Şu suret kimindir, de diye soralım.’

2.4. Yardımcı cümlelerin ana cümleye bir öge niteleyicisi olarak katıldığı örnekler:

Tıpkı *ki*’li birleşik cümlelerde olduğu gibi *ki*’si düşmüş birleşik

cümlelerde de yardımcı cümle ana cümleye bir ögenin niteleyicisi olarak katılabilmektedir.

Aşağıdaki örnekte yardımcı cümle, ana cümlelerin öznesini nitelemektedir:

(31) ...bir şîr gelür ø bir pîl kadar var. (Akalin 1987: 246)

'... fil kadar bir aslan gelir...'

Şu örnekte ise yardımcı cümle ana cümledeki dolaylı tümlecini niteleyicisi görevindedir:

(32) Hayf ola şol yigide ø delü olmuş (Akalin 1987: 49)

'Deli olmuş şu yigide hayf olsun.'

Aşağıdaki örnekte ise yardımcı cümle, ana cümlelerin yüklemine nitelemektedir. Daha doğru bir söyleyişle yardımcı cümle, bir isim cümlesi olan ana cümlelerin yüklemine katılmaktadır:

(33) Sakındugum ol idi ø görmeyesin

Görüp ana gönlünü virmeysin (Dilçin 1991: 230)

'Sakındığım (onu) görmemen, görüp ona gönlünü vermemen idi.'

3. Sonuç:

Bir makale boyutunda ve sınırlı sayıda örnekle ele aldığımız *ki*'si düşmüş birleşik cümleler Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde kullanılan ve cümle incelemelerinde üzerinde durulması gereken bir cümle türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Esas olarak, bu tür cümlelerin yapı ve söz dizimi özellikleri bakımından *ki*'li birleşik cümlelerden önemli bir farkı yoktur. Dikkati çeken tek özellik, *ki* bağlacı kullanılmadan birleşik cümle oluşturulmasıdır. Bu cümleler aslında *ki'siz ki'li birleşik cümlelerdir*. Söz konusu cümlelere *ki'siz birleşik cümle* de denilebilir; ancak bu terim *ki* bağlacı ile kurulmayan her birleşik cümleyi karşılayabildiği için *ki'si düşmüş birleşik cümle* terimini kullanmanın uygun olacağı görüşündeyiz⁶. Söz dizimi çalışmalarında bu cümleler yine *ki*'li birleşik cümleler ana başlığı altında bir alt başlık olarak incelenmelidir.

Günümüz Türkçesinde de benzer bazı örneklerini gördüğümüz⁷ bu cümle türünün daha bol örnekle ve daha ayrıntılı olarak araştırılması,

6. Günümüz Türkçesindeki örnekleri R. Şimşek 'Bağlaçsız İlgî Tümcesi' başlığı altında ele almıştır, bk. Rasim Şimşek, *Örneklerle Türkçe Sözdizimi*, Trabzon, 1987, s. 313-314.

7. 'Sanırım yolu bulamayacağım', 'Korkarım eve geç kalacağım', 'Umarım yarın okula gelirsin' gibi cümleler de günümüzdeki *ki'si düşmüş birleşik cümlelere* birer örnektir. Yabancı dillerin etkisiyle dilimizde kullanılan bu yapı, ilk örneklerini Eski Anadolu Türkçesinde gördüğümüz ve yazımızda değindiğimiz cümlelerden farksızdır.

kullanılan fiiller göz önünde bulundurularak bu cümlelerin kalıplaşmanın sonucunda ortaya çıkıp çıkmadığının belirlenmesi ve diğer özelliklerinin ortaya konulması, Eski Anadolu Türkçesi söz dizimi çalışmaları açısından son derece yararlı olacaktır.

KISALTMALAR VE KAYNAKÇA

AC Ana Cümle

Akalın, Şükrü Halûk (1987), *Ebü'l-Hayr-ı Rûmî, Saltuk-nâme I*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı yayını

Akalın, Şükrü Halûk (1988), *Ebü'l-Hayr-ı Rûmî, Saltuk-nâme II*, İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı yayını

Akalın, Şükrü Halûk (1990), *Ebü'l-Hayr-ı Rûmî, Saltuk-nâme III*, Ankara: Kültür Bakanlığı yayını

B Bağlaç

Banguoğlu, Tahsin (1974), *Türkçenin Grameri*, İstanbul

Bilgegil, Kaya (1964), *Türkçe Dilbilgisi*, Ankara

Cemiloğlu, İsmet (1994), *14. Yüzyıla Ait Bir Kıyas-ı Enbiya Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi*, Ankara: TDK yayını

Dilçin, Cem (1991), *Mes'ûd bin Ahmed, Süheyl ü Nev-bahâr*, Ankara: AKDITYK Atatürk Kültür Merkezi yayını

İnalcık, Halil-Oğuz, Mevlûd (1989), *Gazavât-ı Sultân Murâd b. Mehemed Han*, Ankara: Türk Tarih Kurumu yayını

Koç, Mustafa (1999), "Ana Cümle Yüklemleri 'Sanmak' Fiilli Birleşik Cümleler", *İlmî Araştırmalar*, İstanbul: İlim Yayma Cemiyeti yayını, S. 8, s.177-187

Korkmaz, Zeynep (1968), "Türkiye Türkçesinin ki Bağlama ve Şüphe Edatları Arasındaki Yapı ve Görev Ayrılığı", *Necati Lugal Armağanı*, Ankara: TTK yayını, s. 389-395

Şimşek, Rasim (1987), *Örneklerle Türkçe Sözdizimi*, Trabzon

Tarlan, Ali Nihat (1968), *Zâtî Dîvânı*, C. I, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi yayını

Tekin, Şinasi (1992), "Eski Türkçe", *Türk Dünyası El Kitabı*, c. 2, (Seri I), s. 69-119), Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yayını.

Tulum, Mertol (1978), "Ma'ârif-nâme, Metin ve Ki'li Birleşik Cümleler Üzerine Bir İnceleme" İstanbul: Basılmamış doçentlik tezi.

YC Yardımcı Cümle.